

ORDIN nr. 5.344 din 9 august 2023

privind aprobarea programei școlare pentru disciplina de studiu obligatorie Istoria evreilor. Holocaustul, clasa a XI-a/a XII-a, învățământ liceal și profesional

EMITENT • MINISTERUL EDUCAȚIEI

Publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 734 din 9 august 2023

Data intrării în vigoare 09-08-2023

În conformitate cu prevederile art. 18¹ și ale art. 65 alin. (3) și (4) din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare, având în vedere prevederile art. 4 lit. a) din Hotărârea Guvernului nr. 277/2020 privind organizarea și funcționarea Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație, în baza Ordinului ministrului educației naționale nr. 3.593/2014 pentru aprobarea Metodologiei privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar - planuri-cadru de învățământ și programe școlare, în baza Ordinului ministrului educației nr. 3.239/2021 privind aprobarea documentului de politici educaționale Repere pentru proiectarea, actualizarea și evaluarea Curriculumului național. Cadrul de referință al Curriculumului național, având în vedere Referatul de aprobare nr. 2.738 din 3.08.2023, în temeiul art. 13 alin. (3) din Hotărârea Guvernului nr. 369/2021 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației, cu modificările și completările ulterioare, ministrul educației emite prezentul ordin.

Articolul 1

Se aprobă programa școlară pentru disciplina Istoria evreilor. Holocaustul, clasa a XI-a/a XII-a, învățământ liceal și profesional, prevăzută în anexa care face parte integrantă din prezentul ordin.

Articolul 2

Programa școlară prevăzută la art. 1 se aplică începând cu anul școlar 2023-2024.

Articolul 3

Direcția generală învățământ preuniversitar, Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație, inspectoratele școlare și unitățile de învățământ duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

Articolul 4

Prezentul ordin se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Ministrul educației,

Ligia Deca

București, 9 august 2023.

Nr. 5.344.

ANEXĂ

PROGRAMA ȘCOLARĂ

pentru disciplina Istoria evreilor. Holocaustul, clasa XI-a/a XII-a, învățământ liceal și profesional

Notă de prezentare

Disciplina școlară Istoria evreilor. Holocaustul este parte componentă a trunchiului comun din curriculumul liceal și profesional, ca urmare a aplicării Legii nr. 276/2021 privind unele măsuri pentru studierea istoriei evreilor și a Holocaustului. Noua disciplină școlară are un rol important în formarea tinerilor ca cetățeni europeni responsabili, oferind un cadru educațional prin care elevii să cunoască și să înțeleagă ceea ce s-a întâmplat în trecut. Programa a fost elaborată pentru 1 oră/săptămână, pe durata unui an școlar, fiind aplicată la:

- clasa XI-a, cursuri de zi, învățământ liceal și profesional și învățământ liceal seral, filieră tehnologică;
- clasa a XII-a, învățământ profesional special, învățământ special ciclul superior al liceului, filiera tehnologică și învățământ liceal seral, filieră teoretică.

Contribuția acestei noi discipline la profilul absolventului de liceu este de a-l face:

- autonom în cunoaștere, creativ și deschis spre învățarea pe tot parcursul vieții, pentru a fi capabil să facă față provocărilor societății globale în continuă schimbare, economiei cunoașterii și dezvoltării durabile;
- încrezător în propriile forțe, capabil să comunice și să coopereze cu ceilalți, dovedind respect și empatie pentru alteritate;
- responsabil, asumându-și conștient valori naționale și globale;

– informat, activ și proactiv, contribuind în mod eficient la asimilarea și consolidarea sistemului de valori promovat de societate.

Această programă școlară este realizată având în vedere cadrul legislativ național în vigoare, precum și cel european, fundamentate prin documente importante cu rol de suport teoretic: [Legea educației naționale nr. 1/2011](#), cu modificările și completările ulterioare, Strategia națională pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferentă perioadei 2021-2023 (13 mai 2021), a Guvernului României, document care își propune modernizarea proiectelor și a programelor din domeniul educațional și cultural, pentru creșterea rezilienței societății în fața antisemitismului, a xenofobiei, a radicalizării și a discursului instigator la ură și completarea portofoliului educațional și cultural cu noi instrumente¹, Strategia Comisiei Europene privind combaterea antisemitismului și promovarea vieții evreiești (5 octombrie 2021, Strasbourg), Declarația Forumului Internațional de la Stockholm privind Holocaustul (ianuarie 2000), Recomandarea Consiliului din 22 mai 2018 privind promovarea valorilor comune, a educației favorabile incluziunii și a dimensiunii europene a predării (2018/C 195/01, Declarația Consiliului Uniunii Europene privind combaterea antisemitismului și elaborarea unei abordări comune în materie de securitate pentru a proteja mai bine instituțiile și comunitățile evreiești în Europa (15213/18), Rezoluția Parlamentului European referitoare la combaterea antisemitismului (2017/2692(RSP)), Recomandările IHRA privind predarea și învățarea cu privire la Holocaust (2015), Rezoluția 34C/61 (2007) a Conferinței Generale privind Comemorarea Holocaustului.

¹ <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/05/ANEXA-1-4.pdf>

Introducerea disciplinei școlare Istoria evreilor. Holocaustul în planul-cadru de învățământ are drept scop dobândirea de competențe și perspective noi despre istoria, cultura și tradițiile evreilor din România. Cultivarea memoriei și învățarea toleranței ca exercițiu de sinceritate sunt forme de asumare a propriei identități, iar educația și înțelegerea sunt cele mai bune modalități pentru a susține democrația și libertatea, pentru a contracara intoleranța și extremismul.

Punctul culminant al violenței și al retoricii antisemite l-a reprezentat Holocaustul, una dintre tragediile istoriei secolului al XX-lea, când au fost exterminați circa 6 milioane de evrei, majoritatea din Europa. În prezent, negaționismul și revizionismul pun la îndoială realitatea acestor evenimente tragice, resping și defăimează memoria victimelor Holocaustului, produc în continuare efecte nocive asupra cetățenilor, descoperindu-și noi adepți dispuși să le promoveze. De aceea, pentru înțelegerea corectă a acestei noi discipline școlare este necesar ca programa propusă să răspundă la o serie de întrebări esențiale precum:

- de ce să predăm obiectul de studiu Istoria evreilor. Holocaustul?
- ce să predăm în cadrul disciplinei Istoria evreilor. Holocaustul?
- ce impact are studierea Holocaustului pentru educația tinerilor?
- cum să predăm problematica Holocaustului?
- cu ce resurse predăm această nouă disciplină?

Această programă contribuie la stimularea gândirii critice și încurajează stabilirea unor conexiuni cu alte evenimente tragice, cum ar fi genocidul împotriva comunităților roma și sinti, săvârșite tot de naziști și colaboratorii lor.

Programa își propune să evidențieze consecințele acțiunilor istorice bazate pe prejudecăți, stereotipii, manifestări ale xenofobiei și ale rasismului, care persistă în perioada contemporană, subliniind și faptul că genocidul este un proces care, deși a fost identificat și contestat, în egală măsură, nu a condus, în mod evident, la oprirea acestuia. Astfel, ca urmare a evenimentelor din fosta Iugoslavie și Rwanda, comunitatea internațională a reacționat prin elaborarea unei norme cunoscute sub denumirea Responsabilitatea de a proteja² (R2P), care a fost adoptată în unanimitate de statele membre ale O.N.U.

² <https://www.globalr2p.org/what-is-r2p/>

În consecință, educația în spiritul valorilor umaniste și democratice, al toleranței și al înțelegerii între oameni joacă un rol decisiv în consolidarea democrației și a statului de drept, iar educația despre Holocaust, componentă a programei Istoria evreilor. Holocaustul, este un instrument fundamental pentru înțelegerea riscurilor pe care le generează eșecul democrației.

Disciplina școlară Istoria evreilor. Holocaustul respectă structura standard a programelor școlare în vigoare, conform Ordinului ministrului educației și cercetării nr. 5.765/2020 privind aprobarea documentului de politici educaționale Repere pentru proiectarea, actualizarea și evaluarea Curriculumului național. Cadrul de referință al Curriculumului Național și cuprinde: notă de prezentare, competențe generale, competențe specifice și exemple de activități de învățare, conținuturi (care includ studii de caz) și sugestii metodologice.

Astfel, competențele generale, cele specifice, activitățile de învățare și conținuturile, alături de sugestiile metodologice, au ca scop efectuarea de operări în contexte diversificate, care presupun atât elemente cunoscute, cât și altele inedite, atât concrete, cât și cu diferite niveluri de abstractizare. În acest stadiu, funcțional, o mare parte a componentelor competențelor-cheie devin operaționale și contribuie la consolidarea structurilor conceptuale și procedurale ale acestei discipline de studiu, prin stabilirea de interdependențe³ cu alte discipline, respectiv contexte de viață, după finalizarea învățământului obligatoriu.

^3 Conform [Ordinului ministrului educației nr. 3.239/2021](#) privind aprobarea documentului de politici educaționale Repere pentru proiectarea, actualizarea și evaluarea Curriculumului național. Cadru de referință al Curriculumului național.

Programa are un caracter interdisciplinar și transdisciplinar, fiind realizată cu scopul de a favoriza creativitatea didactică și, în același timp, pentru adaptarea strategiilor didactice la particularitățile elevilor. Prin urmare, acest document curricular presupune abordări diverse care trebuie să se concretizeze în forme specifice de învățare pentru fiecare elev sau colectiv de elevi. Aceasta presupune că, în funcție de elevii cărora li se adresează, programa este aplicată prin demersuri personalizate pentru înțelegerea logicii ei interne atât în activitatea de proiectare a activității didactice de către profesori, cât și în procesul de elaborare a manualelor.

În acest sens, programa nu trebuie privită ca un document imuabil. Proiectului educațional căruia îi răspunde transformă programa într-un instrument de lucru ce contribuie la promovarea valorilor și dezvoltarea abilităților secolului al XXI-lea (toleranță, multiculturalitate, spirit critic, lucru în echipă, abilități de comunicare etc.).

Așadar, noul curriculum propune elevilor nu doar cunoașterea istoriei evreilor și a momentelor tragice petrecute la jumătatea secolului trecut, dar și dezvoltarea unor valori și atitudini specifice cetățeniei democratice care trebuie formate și consolidate pe parcursul derulării demersurilor didactice pe parcursul anului școlar.

Competențe generale

1. Utilizarea critică și reflexivă a surselor istorice pentru argumentarea unor demersuri și alegeri, în acord cu valorile societății democratice
2. Asumarea propriei identități culturale și determinarea modalităților prin care interculturalitatea contribuie la promovarea acceptării celuilalt și a respectării drepturilor omului
3. Implicarea responsabilă și creativă în diverse contexte de viață prin respectarea convențiilor de comunicare

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Utilizarea critică și reflexivă a surselor istorice pentru argumentarea unor demersuri și alegeri, în acord cu valorile societății democratice
1.1. Sistematizarea informațiilor din diferite tipuri de surse în vederea stabilirii credibilității și a validității opiniilor - stabilirea tipului de informație subiectivă/obiectivă oferită de surse istorice și mass-media - exerciții de clasificare a informațiilor din diverse surse, în funcție de un criteriu dat: antisemitism, discriminare, violență, stereotipuri culturale - realizarea unor investigații având ca tematică varietatea surselor utilizate pentru combaterea antisemitismului, a diverselor forme de discriminare folosind muzica, arta, literatura, filmul, rețele de socializare, presă, interviuri, memorii etc.
1.2. Analiza comparativă a evenimentelor/proceselor/fenomenelor care au generat Holocaustul - exerciții de comparare a faptelor istorice din perspectivă temporală și spațială în contexte diferite de comunicare - realizarea de organizatoare grafice care să evidențieze asemănările și deosebirile referitoare la evoluția și caracteristicile antisemitismului - exerciții de recunoaștere a perspectivelor multiple referitoare la antisemitism, genocid, Holocaust, minorități, crime împotriva umanității
1.3. Exprimarea opiniilor referitoare la impactul evenimentelor/proceselor/fenomenelor istorice asupra societății, prin prisma multiperspectivității și a diversității culturale - redactarea și susținerea unui discurs referitor la combaterea antisemitismului în baza informațiilor oferite de surse diferite - identificarea argumentelor din diferite surse pentru formularea unor judecăți proprii privind evoluția antisemitismului în istorie - realizarea unor eseuri despre cauzele și consecințele negării unor date, acțiuni, fapte despre antisemitism, Holocaust și crime împotriva umanității
2. Asumarea propriei identități culturale și determinarea modalităților prin care interculturalitatea contribuie la promovarea acceptării celuilalt și a respectării drepturilor omului
2.1. Aprecierea valențelor dialogului intercultural în exprimarea trăsăturilor propriei identități culturale - realizarea de investigații privind povești de viață ale evreilor din comunitatea locală/națională/internațională, înaintea Holocaustului, în timpul acestuia și după Holocaust - realizarea de proiecte de grup referitoare la dialogul intercultural dintre cultura iudaică, română și culturile aparținând altor minorități existente pe teritoriul României - exerciții de identificare a contribuțiilor membrilor comunităților evreiești la dezvoltarea economică și culturală
2.2. Manifestarea unui comportament deschis față de diversitatea culturală - realizarea de activități dedicate sărbătorilor naționale și religioase, tradițiilor și obiceiurilor evreilor - redactarea unor articole sau scurte prezentări destinate postării pe rețelele sociale, având ca temă comunicarea interculturală înainte de Holocaust și după acesta, utilizând termeni specifici domeniului: identitate culturală, diversitate culturală, patrimoniu cultural/moștenire culturală, societate interculturală, societate multiculturală - întocmirea unui cod de conduită interculturală la nivelul comunității
2.3. Demonstrarea unui comportament care valorizează interculturalitatea ca trăsătură a comunității locale - întocmirea unui portofoliu despre meserii tradiționale ale evreilor, elemente de viață cotidiană, jocuri specifice copilăriei, dansuri tradiționale - organizarea unor expoziții de fotografii ilustrând monumente istorice, tradiții și obiceiuri ale evreilor raportate la comunitatea în care trăiesc - realizarea unor proiecte de punere în valoare a locurilor memoriei comunităților evreiești
2.4. Analiza critică a consecințelor stereotipurilor, prejudecăților, rasismului, antisemitismului și a altor forme de discriminare - exerciții de identificare în surse a cauzelor care au generat stereotipuri, prejudecăți, antisemitism și alte forme de discriminare a evreilor - organizarea unor dezbateri având ca temă impactul prejudecăților și al stereotipurilor asupra calității vieții oamenilor - jocuri de rol: interpretarea rolului unor membri dintr-o comunitate multiculturală în vederea recunoașterii și promovării interculturalității
3. Implicarea responsabilă și creativă în diverse contexte de viață prin respectarea convențiilor de comunicare
3.1. Asumarea de roluri ce implică empatie și respectarea demnității umane - identificarea unor probleme din comunitate care pot genera conflicte sau situații de excludere/marginalizare a unor grupuri sau indivizi - inițierea unor proiecte valorificând experiențele istorice din Holocaust pentru încurajarea coeziunii sociale și a nonviolentei - realizarea de activități în comunitate pentru a marca evenimente legate de istoria evreilor și Holocaust, implicând metode nonformale (de exemplu: sociodrama, biblioteca vie etc.)

<p>3.2. Raportarea critică la experiențele trecutului pentru promovarea unui comportament democratic</p> <ul style="list-style-type: none"> - inițierea și organizarea unui grup de discuții, blog, pagină web în care să promoveze exemple de bună practică în combaterea antisemitismului și a diverselor forme de discriminare - realizarea unui e-book și audiobook cu conținuturi precum „Povestea unei personalități“, „Drepti între popoare“, supraviețuitori ai Holocaustului, oameni de cultură evrei etc. - întocmirea unei baze de date referitoare la organizațiile și instituțiile din trecut și din prezent care s-au implicat activ în combaterea antisemitismului și a oricărei forme de discriminare sau genocid 	
Domenii de conținut	Conținuturi
1. Identitate evreiască și educația despre Holocaust în secolul al XXI-lea	<ul style="list-style-type: none"> • Evreii - trăsături definitorii: originea, cultura, religia • Educația despre Holocaust și provocările contemporane (antisemitism, xenofobie, genocid și amenințările la adresa normelor și a valorilor democratice)
2. Evreii în istoria universală	<ul style="list-style-type: none"> • Evreii în Antichitate și în Evul Mediu (statutul juridic al evreilor și apariția miturilor antievreiești în mentalul colectiv) • Evreii în epoca modernă (statutul juridic și economic, aspecte culturale)
3. Evreii în spațiul românesc în secolele XIV-XX	<ul style="list-style-type: none"> • Situația comunităților evreiești până la 1866: aspecte demografice, comunitare și culturale • Evreii în spațiul românesc în perioada 1878-1919: de la marginalizare la emancipare • Contribuția comunităților evreiești la dezvoltarea economică, socială, culturală și științifică a României. Structuri asociative reprezentative. Personalități marcante în domeniul cultural, politic și academic • Studiu de caz: Antisemitism în politica și cultura românească din a doua jumătate a secolului al XIX-lea până la Primul Război Mondial • Studiu de caz: Evreii în armata română (1877-1878, 1913, 1916-1918) • Comunitățile evreiești din România în perioada interbelică: Uniunea Evreilor Români, Federația Uniunilor de Comunități Evreiești din România • Violență și retorică antisemită în România interbelică: Liga Apărării Național Creștine (LANC), Mișcarea legionară și Partidul Național Creștin
4. Holocaustul în Europa	<ul style="list-style-type: none"> • Discurs antievreiesc și legislație antisemită în Germania nazistă • Exterminarea evreilor în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial: lagăre, ghetouri, Holocaustul prin gloanțe, deportări, exterminări în masă
5. Holocaustul în România pe teritoriile aflate sub administrație românească și în nordul Transilvaniei	<ul style="list-style-type: none"> • Preliminariile Holocaustului din România (1938-1940). Primele legi antisemite și pogromurile de la Dorohoi și Galați • Statul național legionar și măsurile antievreiești (1940-1941) • Studiu de caz: Pogromul de la București • Regimul Ion Antonescu și evreii (1941-1944) • Studiu de caz: Pogromul de la Iași. Trenurile morții • Distrugerea comunităților evreiești din Basarabia și Bucovina • Holocaustul în Transnistria aflată sub administrația românească. Deportarea evreilor și a romilor (reprimare și exterminare) • Studiu de caz: Evreii din Odessa • Evreii din Vechiul Regat și din sudul Transilvaniei: regimul de muncă obligatorie și planurile de deportare în Polonia • Rezistența evreiască și eforturile de repatriere a deportaților din Transnistria • Studiu de caz: Wilhelm Filderman • Studiu de caz: Mărturiile ale supraviețuitorilor evrei și romi din Transnistria • Evreii din nordul Transilvaniei sub autoritatea statului ungar (1940-1944): expulzări, detașamentele de muncă din Ungaria și Ucraina, ghetozare și deportare la Auschwitz și în alte lagăre de exterminare • Studiu de caz: Elie Wiesel • Solidaritate și acțiuni de salvare în timpul Holocaustului: Drepti între popoare • Studiu de caz: Traian Popovici • Judecarea și pedepsirea responsabililor pentru Holocaustul din România: Tribunalele poporului din București și din Cluj. Procesul lui Ion Antonescu și alte procese de condamnare a criminalilor de război • Studiu de caz: generalii judecați pentru crime de război - Nicolae Macici, Constantin (Piki) Vasiliu, Ion Topor
6. Evreii în România postbelică și memoria Holocaustului în secolul al XXI-lea	<ul style="list-style-type: none"> • Comunitatea evreiască în perioada regimului comunist • Reprezentarea Holocaustului în artă, literatură și mass-media • Distorsionarea, negarea și minimalizarea Holocaustului • Răspunsul țărilor membre O.N.U: Responsabilitatea de a proteja (R2P)

Sugestii metodologice

Disciplinele școlare din învățământul liceal, în funcție de logica didactică, facilitează pregătirea și modelarea profilului absolventului, în raport cu cerințele actuale și de perspectivă ale unei societăți democratice și ale integrării pe piața muncii.

În acest sens, potențialul educativ și formativ al disciplinei școlare Istoria evreilor. Holocaustul contribuie la formarea competențelor și a abilităților de comunicare, de analiză a surselor de informare, transpuse în concepte, atitudini și sentimente exprimate prin optica gândirii critice, deoarece astăzi orice domeniu ocupațional necesită cunoașterea tehnicilor de comunicare, de cercetare, de informare, de negociere și de acceptare a diversității și a diferențelor dintr-un grup etnic, social și politic. Utilizarea multiperspectivității are în vedere opțiunile individuale și colective cu privire la valori și atitudini democratice, nu trimite la relativizarea Holocaustului, ci la analiza eșecului unei societăți de a asigura diversitatea etnică și culturală caracteristice democrației.

Modul în care este concepută programa Istoria evreilor. Holocaustul răspunde unei duble exigențe: pe de-o parte, de a fi un punct de plecare comun pentru toți profesorii și, pe de altă parte, de a le oferi sprijin în interpretarea și adecvarea acesteia la condițiile specifice în care își desfășoară activitatea. Astfel se recomandă:

- crearea unui mediu de învățare pozitiv, interactiv, cu o abordare centrată pe elev;
- analiza critică, din perspectiva valorilor democratice, a surselor istorice scrise, vizuale și de istorie orală;
- definirea termenilor antisemitism, Holocaust, genocid pe baza documentelor internaționale unanim acceptate;
- individualizarea istoriei, prin transformarea statisticilor în povești personale;
- abordarea din perspectiva interculturalității și a multiculturalității;
- încurajarea studiului istoriei și al memoriei locale, regionale, naționale și universale;
- abordarea interdisciplinară;
- încurajarea elevilor de a lua parte la tradițiile naționale și locale și de a reflecta pe marginea acestora;
- contextualizarea, pe cât posibil, a conținuturilor în raport cu comunitatea în care trăiesc elevii;
- descurajarea legitimării distorsionării faptelor istorice și a negării Holocaustului.

I. Formarea, dezvoltarea și evaluarea competențelor

- se realizează folosind strategii didactice moderne și tradiționale, centrate pe elev, care includ activități de învățare asociate competențelor specifice;
- se pot utiliza, de exemplu, descoperirea, exercițiul, demonstrația, expunerea etc.;
- se pot folosi strategiile centrate pe elev care utilizează metode didactice interactive precum mozaicul, dezbateră, problematizarea, cubul, turul galeriei, pălăriile gânditoare, diagrama Venn și metoda cauză-efect, metode care se pretează pentru activitățile în clasă, dar se pot folosi și aplicațiile platformelor de e-learning;
- strategiile menționate pot fi corelate și cu alte activități de învățare, ca de exemplu:
 - vizionarea filmelor didactice folosind fișe cu aspecte ce trebuie urmărite de elevi și exprimarea opiniilor acestora referitoare la evenimentele prezentate;
 - exerciții de citire a unor frize cronologice, grafice, tablouri sinoptice;
 - exerciții de ierarhizare a cauzelor unui eveniment sau proces istoric;
 - alcătuirea de biografii și portrete ale personalităților istorice;
 - alcătuirea unui glosar de termeni istorici;
 - exerciții de citire a hărților istorice.

– pot fi integrate în demersul didactic și site-urile Institutului Național pentru Studiul Holocaustului în România „Elie Wiesel”, ale Institutului de la Yad Vashem din Israel, ale Muzeului Holocaustului din Washington, care au secțiuni dedicate activităților didactice, numeroase surse, mărturii și exemple de activități de învățare, 10 suporturi didactice cu privire la abordarea problematicii antisemitismului prin educație, elaborate de ODIHR-OSCE.

Spre exemplu, conținutul Preliminariile Holocaustului din România (1938-1940). Primele legi antisemite și pogromurile de la Dorohoi și Galați este un bun prilej pentru formarea competenței specifice 1.2. Analiză comparativă a evenimentelor/proceselor/fenomenelor care au dus la Holocaust, derivată din Competența generală 1, Utilizarea critică și reflexivă a conținuturilor diverselor surse istorice pentru argumentarea unor demersuri și alegeri respectând valorile societății democratice. Acestea îi este asociată activitatea de învățare: exerciții de recunoaștere a perspectivelor multiple referitoare la antisemitism, genocid, Holocaust, minorități, crime împotriva umanității. Se poate exercita cu elevii abordarea critică și reflexivă a surselor istorice care atestă intensificarea antisemitismului din această perioadă. Analiza discursurilor, a textelor literare, a măsurilor legislative sau a materialelor de presă permite identificarea din surse multiple a prejudecăților, a erorilor de logică, a generalizărilor și a discriminării pe criterii etnice, care au stat la baza excluderii evreilor din cadrul societății românești. O astfel de activitate de învățare favorizează formularea unor judecăți proprii și exprimarea unor opinii personale în cadrul unor contexte de comunicare scrisă sau orală (discurs, eseu, jurnal etc.) evidențiind cauzele și impactul pe care atitudinile antisemite le-au avut în această perioadă istorică.

Una dintre metodele didactice care poate fi aplicată în acest sens este cea a mozaicului sau a grupurilor interdependente. Cadrul didactic anunță tema și obiectivele activității și împarte clasa în echipe eterogene compuse din patru sau cinci elevi. Fiecare echipă primește câte o fișă de lucru conținând surse istorice pe o anumită subtemă (de exemplu: grupa 1 - Proclamarea statului național-legionar; grupa 2 - Primele legi antisemite; grupa 3 - Procesul de românizare; grupa 4 - Pogromul de la Dorohoi și grupa 5 - Pogromul de la Galați). Fiecărui elev îi revine un număr de la 1 la 5 și responsabilitatea, prin studiu individual și discuții cu membrii echipei, de a deveni expert în subtema care i-a fost repartizată. După această etapă se vor constitui grupurile de experți. Elevii cu numărul 1 se vor reuni într-o echipă, elevii cu numărul 2 în altă echipă ș.a.m.d., fiecare dintre aceste grupuri având ca sarcină aprofundarea celor 5 subteme date de profesor. Al treilea pas este cel în care experții se întorc în grupurile inițiale unde le vor împărtăși colegilor informațiile și noțiunile reținute anterior. Aceștia vor nota ideile principale, vor pune întrebări, vor cere clarificări, finalitatea demersului fiind aceea de a familiariza toți elevii cu

conținutul celor cinci subteme care le-au fost repartizate. Cadru didactic monitorizează activitatea, răspunde la întrebările mai dificile, facilitează cooperarea și implicarea activă a tuturor elevilor. Evaluarea activității se poate face prin metoda jurnalului reflexiv. Elevii trebuie să răspundă (în scris, individual) la cerințe precum:

- notează trei concepte/fapte pe care le-ai învățat din această lecție;
- menționează două dintre ideile discutate care ți-au reținut atenția;
- numește conținuturile care crezi că necesită clarificări;
- precizează ce sentimente ți-a trezit studiul acestei perioade din istoria contemporană a românilor etc.

Un exemplu de activitate de învățare în mediul online îl constituie utilizarea platformelor educaționale cu ajutorul cărora poate fi creat conținut interactiv. Pentru înțelegerea și aprofundarea conținuturilor reunite sub titlul Evreii din Vechiul Regat și din sudul Transilvaniei. Regimul de muncă obligatorie. Planurile de deportare în Polonia profesorul le indică elevilor accesarea site-ului Institutului Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel”, secțiunea Lecția de istorie altfel. Elevii vor selecta prezentarea referitoare la România. Vechiul Regat. București și vor fi împărțiți în trei grupe care vor lucra, spre exemplu, în breakout rooms (pe Zoom) sau săli pentru subgrupuri (pe Office Teams). Fiecare grupă va primi spre analiză câte o parte a prezentării: Comunitatea evreiască din București. Caracteristici generale; Munca obligatorie; Pedepse și abateri. Elevii vor parcurge informațiile prezentate, le vor discuta în cadrul echipei, vor analiza sursele istorice și vor redacta un plan de idei pe care îl vor prezenta ulterior în plen. Utilizând conversația euristică și întrebările de la finalul materialului, profesorul fixează și sistematizează cunoștințele însușite: a) menționarea cauzelor interzicerii cazării în sate a evreilor aflați în detașamente de muncă obligatorie; b) evidențierea, din text, a etichetelor antisemite, identificate în discursul inginerului Gogleață; c) precizarea cauzei deportării băiatului cu cărlionți blonzi al Estherei.

- evaluarea se poate face prin probe orale sau scrise, atât tradiționale, cât și moderne, sau folosind aplicațiile din platformele existente în școli;
- se pot folosi și metodele moderne de evaluare precum referate, proiecte sau portofolii, individuale sau în grup, prezentate letric sau în format electronic; eseuri libere sau structurate și care să conțină termeni istorici adecvați etc.;

– se pot utiliza pentru evaluare și instrumentele digitale online, de exemplu:

• Quizizz este o aplicație de evaluare a cunoștințelor ce presupune prezența unor avatare, tabele, teme, muzică (<https://quizizz.com>);

• Wordwall este o aplicație unde se creează diverse activități interactive pentru elevi: fișe, chestionare, potriviri, jocuri de cuvinte, identificarea unor cuvinte lipsă etc. (<https://wordwall.net/>); în această aplicație se găsesc și materiale gata create de alți utilizatori; înregistrarea se poate face prin contul Google sau Facebook; folosind instrumentul Wordwall, putem crea cu ușurință un set de întrebări pe care să le folosim în cazul predării sincrone sau asincrone; aceste tipuri de teste le putem folosi ca warm up (încălzire) sau la finalul lecției, pentru a asigura feedbackul; toți elevii vor fi implicați în mod interactiv în rezolvarea testului;

• Whiteboard.fi este o aplicație ce permite redactarea unor scurte eseuri de către fiecare elev într-o perioadă limitată de timp, iar răspunsurile acestora se pot salva automat în format pdf. (<https://whiteboard.fi/>).

II. Conținuturile

- sunt structurate având la bază principiul cronologiei și al logicii didactice;
- aprofundează evenimente, fapte și procese istorice prin intermediul cărora se formează competențele specifice și ale căror repere fundamentale de timp și spațiu au fost stabilite la cursurile generale de istorie;
- se recomandă abordarea conținuturilor din perspectiva Domeniilor de conținut în care ele au fost încadrate, fără a se exclude interferențele între domenii și teme;
- primul domeniu, Identitate evreiască și educația despre Holocaust în secolul al XXI-lea, include conținuturile Evreii - trăsături definitorii: originea, cultura, religia. Educația despre Holocaust și provocările contemporane (antisemitism, xenofobie, genocid și amenințările la adresa normelor și valorilor democratice), având drept scop fundamentarea acestei discipline de studiu; cunoștințele despre originea, religia, cultura și diversele forme de organizare politică ale evreilor facilitează înțelegerea de ansamblu a existenței istorice a acestei comunități de-a lungul istoriei și, de asemenea, contribuția ei la progresul social, economic și cultural; se oferă astfel imaginea unei evoluții a comunităților evreiești din Europa, întreruptă violent de evenimentele din prima jumătate a secolului al XX-lea. Rolul educației despre Holocaust în secolul al XXI-lea constituie, de asemenea, o obligatorie etapă introductivă, menită să promoveze și să susțină drepturile omului, să sensibilizeze elevii cu privire la pericolele antisemitismului, discriminării, intoleranței, prejudecăților și stereotipurilor. Provocările lumii contemporane, marcate de antisemitism, genocid, distorsionarea faptelor istorice, negarea și minimalizarea Holocaustului, reclamă, mai mult ca oricând, aprofundarea acestor evenimente și reafirmarea normelor și a valorilor unei societăți democratice. Astfel, pentru acest conținut profesorul poate forma competența specifică 1.1. Sistematizarea informațiilor din diferite tipuri de surse în vederea stabilirii credibilității și a validității opiniilor prin activitatea de învățare exerciții de clasificare a informațiilor din diverse surse, în funcție de un criteriu dat: antisemitism, discriminare, violență, stereotipuri culturale, precum și competența specifică 1.2. Analiza comparativă a evenimentelor/proceselor/

fenomenelor care au generat Holocaustul, cu activitatea de învățare exerciții de recunoaștere a perspectivelor multiple referitoare la antisemitism, genocid, Holocaust, minorități, crime împotriva umanității. Activitățile de învățare propuse pentru formarea și dezvoltarea acestor două competențe folosesc surse istorice diverse, inclusiv pe cele din secolul al XXI-lea, ținând cont de documentele internaționale unanim acceptate, astfel încât problematica antisemitismului în acest secol este nu doar definită, ci și identificată sub diversele forme de manifestare;

- în abordarea Studiului de caz: Antisemitism în cultura și politica românească din a doua jumătate a secolului al XIX-lea până la Primul Război Mondial sugerăm evidențierea originilor și a evoluției antisemitismului românesc, precum și modalitățile prin care acestea s-au manifestat în viața politică, în presă, cultură și în alte domenii ale vieții publice; aspectele de mai sus pot fi completate de acțiunile antievreiești care au avut loc în a doua jumătate a secolului al XIX-lea până la Primul Război Mondial și care s-au manifestat prin violențe, tulburări antisemite și vandalisme;
- în ceea ce privește conținutul Violență și retorică antisemită în România interbelică: Liga Apărării Național Creștine (LANC), Mișcarea legionară și Partidul Național Creștin este recomandabil să se utilizeze surse istorice primare, dar și istoriografia acestor partide politice și a liderilor lor, a doctrinei și acțiunilor desfășurate de aceștia în perioada interbelică. Mișcarea legionară este recomandabil să fie prezentată în amploarea și evoluția ei, implicând și activitatea Gărzii de Fier, creată în aprilie 1930, ca o organizație fascistă din România care a activat în perioada 1927-1941 sub denumirile de „Legiunea Arhanghelului Mihail”, „Garda de Fier” și „Partidul Total pentru Țară” [Legea nr. 217/2015, pct. 4 lit. f.]. Se recomandă ca sursele istorice și imaginile utilizate să nu intre sub incidența **Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 31/2002**, aprobată cu modificări și completări prin **Legea nr. 107/2006**, cu modificările și completările ulterioare, a **Legii nr. 217/2015**, liderii politici precum A.C. Cuza, Corneliu Zelea Codreanu, Octavian Goga sau sociologul și filosoful Mircea Vulcănescu să fie prezentați din mai multe perspective, utilizând cel puțin trei-patru surse istorice care conțin puncte de vedere diferite despre acțiunile și ideile promovate de aceștia în societatea românească;
- pentru conținutul Contribuția comunităților evreiești la dezvoltarea economică, socială, culturală și științifică a României. Structuri asociative reprezentative. Personalități marcante în domeniul cultural, politic și academic se recomandă construirea demersului didactic prin recurgerea la exemple atât de organizații, precum Uniunea Evreilor Români, Federația Uniunilor de Comunități Evreiești din România, cât și de personalități din cât mai multe domenii economice și culturale, respectiv din localitățile sau regiunile de proveniență a elevilor, respectiv, după caz, la nivel național;
- în ceea ce privește conținutul Holocaustul în Transnistria aflată sub administrația românească. Deportarea evreilor și a romilor (reprimare și exterminare). Evreii din Odesa, propunem abordarea acestuia în cadrul măsurilor represive, al persecuțiilor și exterminării evreilor și romilor în timpul celui de Al Doilea Război Mondial; în cadrul demersului didactic se pot detalia pretextele care au determinat autoritățile române să deporteze evrei și romi în regiunea de peste Nistru (Transnistria), crearea lagărelor de tranzit pentru evrei, forme de exterminare utilizate și urmările nefaste pentru comunitățile evreilor și ale romilor; conținutul anterior este evidențiat și de situația Odesei din octombrie 1941, prin menționarea și reliefaarea măsurilor represive, a formelor de eliminare a evreilor din acest oraș și deportarea lor în lagărele de exterminare din Transnistria de către regimul Antonescu;
- conținutul Regimul Ion Antonescu și evreii (1941-1944) vizează atât legislația adoptată de guvernul condus de Ion Antonescu referitoare la evreii din România, cât și modalitățile de aplicare a acesteia. Legislația antievreiască a dus la scoaterea evreilor „în afara protecției legilor ce garantau siguranța vieții cotidiene pentru orice cetățean într-un stat modern. Ei erau la cheremul măsurilor administrative adoptate ad-hoc și al abuzurilor aparatului represiv, fără a se putea apăra prin intermediul instanțelor de judecată” (Comisia Internațională pentru Studiul Holocaustului în România, Raport final, p. 206). La acest conținut este primordială prezentarea activității dr. Wilhelm Filderman și lupta acestuia pentru protejarea evreilor, inclusiv repatrierea deportaților din Transnistria, folosind mijloace legale;
- referitor la conținutul Judecarea și pedepsirea responsabililor pentru Holocaustul din România: Tribunalele poporului din București și Cluj. Procesul lui Ion Antonescu și alte procese de condamnare a criminalilor de război trebuie avute în vedere: recomandările IHRA, respectiv orientarea demersului didactic pe baza întrebărilor: cine a fost responsabil și complice și care au fost motivațiile lor? care sunt diferențele între responsabilitate și complicitate?; sublinierea responsabilității individuale și a celei colective; explicarea sensurilor diferite ale termenilor „crime împotriva umanității”, „crime de război”, „genocid”, inclusiv din perspectiva dreptului internațional. De asemenea, este necesar să se evidențieze că procesele ce au avut loc între anii 1946-1947 s-au desfășurat pe baza legală stabilită de regimul comunist care a preluat unele aspecte din procesul de la Nürnberg și a „legislației internaționale în vigoare privind războiul și situațiile de război” (Comisia Internațională pentru Studiul Holocaustului în România, Raport final, p. 337). Astfel, este oportună și prezentarea procesului generalilor judecați pentru crime de război Nicolae Macici, Constantin (Piki) Vasiliu și Ion Topor sau condamnarea miniștrilor legionari.

Procesul „principalilor protagoniști ai guvernului Antonescu“ (Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România, Raport final, p. 332) a însemnat aplicarea principiului „vinei colective“ și a stabilit două categorii de vinovați, respectiv „vinovați de dezastrul țării“ și „vinovați de crime de război“;

– abordarea conținuturilor în demersul didactic trebuie: să fie contextualizată, să „transforme“ cifrele în oameni, prin aducerea în sala de clasă a „istoriilor personale“ sub forma jurnalelor, scrisorilor, fotografiilor care să illustreze viața evreilor înainte, în timpul și după Holocaust; să răspundă la întrebările:

- care au fost condițiile istorice și etapele-cheie în cadrul acestui genocid?
- de ce și cum au participat oamenii sau cum au devenit complici la aceste crime?
- cum au răspuns evreii la persecuție și la crimele în masă?
- de ce și cum au rezistat unii oameni acestor crime?

III. Resurse utile

Pentru activitățile online se pot utiliza aplicațiile și materialele documentare:

- Padlet (<https://padlet.com/>) - pentru crearea de aviziere virtuale
- LucidChart (<https://www.lucidchart.com/>) și
- MindMeister (<https://www.mindmeister.com>) - pentru crearea unor hărți conceptuale
- (<https://www.readwritethink.org>) - pentru crearea unor eseuri online
- (<https://www.genial.ly>) - pentru exersarea gândirii critice
- 10 suporturi didactice cu privire la abordarea problematicii antisemitismul prin educație, elaborate de ODIHR-OSCE (<https://www.osce.org/odihr/441146>)
- Alianța Internațională privind Comemorarea Holocaustului (IHRA), Recomandări privind predarea și învățarea cu privire la Holocaust, (<https://www.edu.ro/sites/default/files/IHRARecomandari%20Predare%20Invatare%20Holocaust.pdf>)
- Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel“ (<https://www.inshr-ew.ro/>)
- Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România „Wilhelm Filderman“ (<https://www.csier.ro/index.php/resurse/arhiva-digitala>)